

ინფლაციის ტემპის ფულის მასის მიწოდების საფუძველზე რეგულირების მექანიზმი

დემნა კვარაცხელია

სტუ-ს ასოცირებული პროფესორი

აბსტრაქტი

სტატიაში გაანალიზებულია ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმი და მოცემულია შესაბამისი სქემა. შეფასებულია ფულის მასის მიწოდების ცვლილების მოკლევადიანი და გრძელვადიანი შედეგები. გაანალიზებულია ფულზე მოთხოვნის ცვალებადობის განმსაზღვრელი ფაქტორები, მათ შორის დოლარიზებულ ეკონომიკაში. დასაბუთებულია, რომ ფულზე მოთხოვნის ცვალებადობის მიზეზების დადგენას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკური ციკლებისა და კრიზისების ანალიზისას, მაგრამ მისი უგულვებელყოფა შესაძლებელია გრძელვადიანი განვითარების ანალიზისას, როდესაც ხორციელდება დროის ხანგრძლივი პერიოდისთვის დამახასიათებელი ძირითადი ტენდენციების შეფასება.

საკვანძო სიტყვები - ფულის მიწოდება, ფულზე მოთხოვნა, პროცენტის ნომინალური განაკვეთი, ინფლაციის მოსალოდნელი ტემპი.

MECHANISM OF INFLATION RATE REGULATION BY MONEY SUPPLY

Demna Kvaratskhelia,

Associated Professor, Georgian Technical University

ABSTRACT

The article provides analysis of inflation rate regulation by money supply mechanism and offers relevant scheme. The article assesses the money supply results in short and long run is provided and analyses the factors determining variation of the demand for money, among them, in the dollarized economy. It demonstrates that identification of the causes of variation of the demand for money is of particular significance for analysis of economic cycles and crises but they can be neglected in analysis of long-term development, where key trends characteristic for long period are evaluated.

Keywords: Money supply, Money demand, Nominal interest rate, Expected inflation rate

შესავალი

ფულის მასის ცვლილება გავლენას ახდენს ფასების ნონასწორულ დონეზე, იწვევს მის შესაბამის ცვლილებას: ფულის მასის გადიდება იწვევს ფასების ნონასწორული დონის ამაღლებას, ხოლო შემცირება კი პირიქით ამცირებს მას. განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია იმას, თუ როგორი სიჩქარით დგინდება ფასების ახალი დონე, რადგანაც

ინფლაციის პრობლემა უპირატესად დაკავშირებულია ფასების დონის ცვლილების ტემპებთან და არა ფასების ნონასწორულ დონესთან [1, გვ.: 595].

ინფლაციის ტემპზე ასევე გავლენას ახდენს სამუშაო ძალისა და საქონლის, განსაკუთრებით კი სათბობ-ენერგეტიკული რესურსების ბაზარზე მიმდინარე ცვლილებებიც. ამიტომ, ლ. ხარისის მიხედვით იდეა, რომლის თანახმადაც ფულის მასის გადიდება იწვევს ინფლაციას, შეიძლება რამდენიმენაირად განიმარტოს:

1. მიუხედავად ინფლაციის გამომწვევი მიზეზებისა, ის ვერ გაგრძელდება ფულის მასის შესაბამისი გადიდების გარეშე. მოცემულ შემთხვევაში ფულის მასის გადიდება წარმოადგენს ინფლაციის აუცილებელ პირობას;

2. ის აგრეთვე შეიძლება განიმარტოს, საკმარისი პირობის სახით, რომლის თანახმადაც, ისევე როგორც სხვა ფაქტორები, ფულის მასის გადიდება იწვევს ინფლაციას;

3. მხოლოდ ფულის მასის გადიდების ტემპი განსაზღვრავს ინფლაციის ტემპს. ამ შემთხვევაში ფულის მასის გადიდება წარმოადგენს ინფლაციის ერთადერთ საკმარის პირობას [1, გვ.: 596].

საკითხი იმის შესახებ, თუ რა წარმოადგენს ინფლაციის მთავარ მამოძრავებელ ძალას: მიმოიქცევაში ფულის მასის გადიდება, თუ სხვა არაფულადი ფაქტორებით განპირობებული ფასების ზრდა - აქტუალურ საკითხს წარმოადგენს. ფულადი ფაქტორებით გამოწვეული ინფლაციის შეფასების მიზნით განვიხილოთ ინფლაციის ტემპის ფულის მასის მიწოდების საფუძველზე რეგულირების მექანიზმი და შესაბამისი მეთოდოლოგიური სქემა.

ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმი

რეგულირების პროცესი იმანენტურად გულისხმობს რეგულირების ობიექტის, რეგულირების მექანიზმის (რეგულატორის) და რეგულირების მიზნის არსებობას [2, გვ.: 34]. შესაბამისად, რეგულირების პროცესი გულისხმობს რეგულირების ობიექტის ცვლილების ტრაექტორიის წინასწარ განსაზღვრულ საზღვრებში შენარჩუნებას.

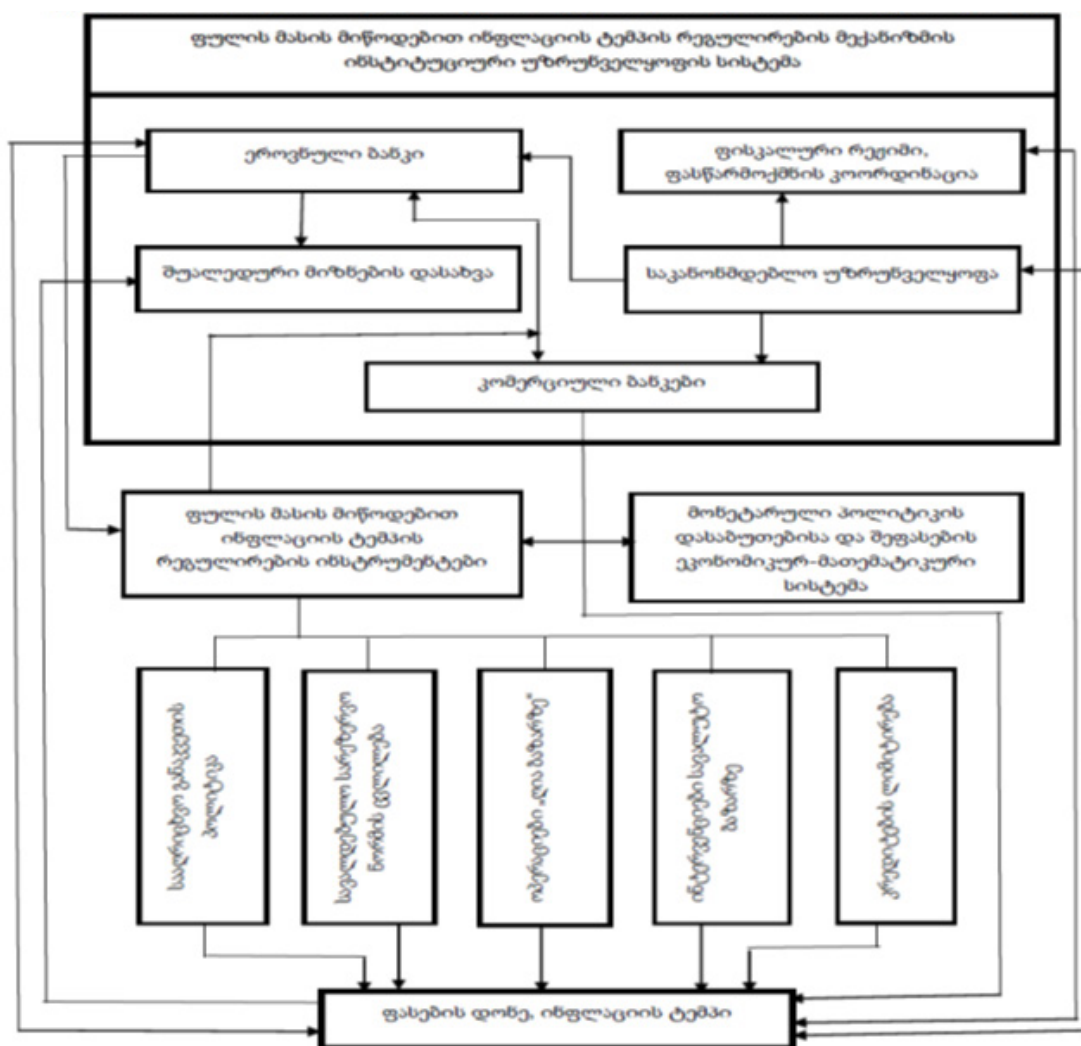
ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირებისას რეგულირების ობიექტია ფასების დონე (ინფლაციის ტემპი, ფასწარმოქმნის მექანიზმი); რეგულირების მიზანს შეადგენს ფასების დონის მოძრაობის სასურველი ტრაექტორიის მიღწევა, ანუ ინფლაციის ტემპის ცვლილების სტაბილიზაცია კონკრეტული ეკონომიკური მდგომარეობის შესაბამისად.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების რეგულირების მექანიზმი მოიცავს: რეგულირების მექანიზმის ინსტიტუციურ უზრუნველყოფის სისტემას, რეგულირების ინსტრუმენტებს და ეკონომიკური მდგომარეობისა და მაკროეკონომიკური გადანყვეტილებების შეფასების ეკონომიკურ-მათემატიკურ სისტემას [3, გვ.: 55]. ანალოგიურად, ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმშიც განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება: ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმის ინსტიტუციურ უზრუნველყოფას; რეგულირების ინსტრუმენტების შერჩევასა და მათი გამოყენების ოპტიმალურ თანაფარდობას - დასახული მიზნისა და ფულად-საკრედიტო ბაზარზე მიმდინარე ცვლილებების გათვალისწინებით; მონეტარული პოლიტიკის ეკონომიკურ-მათემატიკური მეთოდით დასაბუთებას და შეფასებას (იხ. სქემა 1).

ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმი წარმოადგენს რთულ სისტემას, რომელიც თავის მხრივ შედგება ქვესისტემებისგან, რომელთა შორისაც არსებობს პირდაპირი და უკუ კავშირები. უკუკავშირის გზით მიღებული ინფორმაციის საფუძველზე ხორციელდება დასახული ღონისძიებების ოპერატიული კორექტირება და გადანყვეტილების მიღების დაჩქარება.

ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმის ინსტიტუციური უზრუნველყოფის ქვესისტემა მოიცავს: ცენტრალურ ბანკს, რომელიც პასუხისმგებელია ქვეყანაში გატარებული მონეტარული პოლიტიკის ეფექტიანობაზე; საკანონმდებლო უზრუნველყოფის სისტემას; შუალედური მიზნების დასახვას, ვინაიდან ძირითადი მიზნის მიღწევა მოითხოვს შუალედური მიზნების იერარქიული სტრუქტურის ჩამოყალიბებას, რომელთა ეტაპობრივი რეალიზაციითაც მიიღწევა

ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების მექანიზმის ამსახველი სქემა

ძირითადი მიზანი; კომერციული ბანკების ერთობლიობას, რომელთა ლიკვიდური საშუალებების რეგულირებით ცენტრალური ბანკი ახდენს მიმოქცევაში მყოფი ფულადი მასის ოპტიმიზაციას; ფისკალური რეჟიმისა და ფასწარმოქმნის კოორდინაციის ბლოკს, ვინაიდან ფასების დონის სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად აუცილებელია მონეტარული და ფისკალური პოლიტიკის, აგრეთვე ფასწარმოქმნის მეთოდების კოორდინაცია.

ფულის მასის მიწოდებით ინფლაციის ტემპის რეგულირების ინსტრუმენტებიდან საყურადღებოა: ოპერაციები „ღია ბაზარზე“, საალრიცხვო განაკვეთის პოლიტიკა (საქართველოში ხორციელდება მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთის, ანუ რეფინანსირების განაკვეთის რეგულირების სახით [4, გვ.: 33-34]), სავალდებულო სარეზერვო ნორმის ცვლილება, ინტერვენციები სავალუტო ბაზარზე, კრედიტების ლიმიტირება და ასე შემდეგ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობა გააჩნია მონეტარული პოლიტიკის ფარგლებში დასახული მაკროეკონომიკური გადანყვებილების ეკონომიკურ-მათემატიკურ დასაბუთებასა და შეფასებას, ვინაიდან იგი შესაძლებელს ხდის ზუსტად დადგინდეს ამ გადანყვებილების განხორციელების მოსალოდნელი შედეგები დროითი პერიოდისგან დამოკიდებულებით.

მონეტარული პოლიტიკის შედეგები ფულის რაოდენობრივი თეორიის მიხედვით

ფულის მასის ცვლილებასა და ფასების დონის ცვლილებას შორის დამოკიდებულების აღსაწერად დავეყრდნობით კემბრიჯის ($M = kPQ$) და ფიშერის ($MV = PQ$) განტოლებებს [1, გვ. 137], რომლებიც ფულის მასის ცვლილებასა და ფასების დონის ცვლილებას შორის მიზეზ-შედეგობრივი დამოკიდებულების იდენტური ინტერპრეტაციის საშუალებას გვაძლევს.

სადაც M - არის ბანკებს გარეთ მიმოქცევაში არსებული ფულის ნომინალური მოცულობა;

P - არის ფასების დონე;

Q - არის რეალური შემოსავალი (რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტი);

V - არის ფულის მიმოქცევის სიჩქარე;

k - არის მონეტიზაციის კოეფიციენტი, რომელიც გამოსახავს ნომინალური შემოსავლის წილს, რომლის შენახვაც ინდივიდებს ფულის სახით სურთ თავიანთ განკარგულებაში. ე. ი. k - გამოსახავს ფულზე მოთხოვნას ნომინალური შემოსავლის ერთ ერთეულზე.

როგორც ფიშერის, ასევე კემბრიჯის განტოლება წარმოადგენს ფულის რაოდენობრივი თეორიის კლასიკოსთა შეხედულებების ალგებრულ ჩანერას. ისინი ფასების დონის გრძელვადიანი ზრდის წყაროდ ფულის მასის ადექვატურ ზრდას მიიჩნევენ. შესაბამისად თვლიდნენ, რომ ინფლაციის ტემპი განისაზღვრებოდა მხოლოდ ფულის მასის ზრდის ტემპით.

როგორც კემბრიჯის, აგრეთვე ფიშერის განტოლება მიიღება ფულზე მოთხოვნისა და ფულის მიწოდების ფუნქციების საფუძველზე.

ნომინალურ ფულად ნარჩენზე მოთხოვნის ფუნქციას გააჩნია შემდეგი სახე:

$$M^d = kPQ$$

ნებისმიერი ბაზარი, მ.შ. ფულის ბაზარიც, მიისწრაფვის ნონასწორობისკენ, ამიტომ ნომინალურ ფულად ნარჩენზე მოთხოვნა ყოველთვის მიისწრაფვის ფულის მიწოდების სიდიდესთან ტოლობისკენ. თუკი ფულის მიწოდებას გამოვსახავთ ბანკებს გარეთ მიმოქცევაში არსებული ფულის ნომინალური რაოდენობის ტოლ სიდიდედ: ე. ი. $M^s = M$, მაშინ ნონასწორობის პირობა, რომლის თანახმადაც ნონასწორობის მდგომარეობაში ფულზე მოთხოვნა უდრის მის მიწოდებას, ჩაიწერება შემდეგნაირად: $M^s = M^d$.

კემბრიჯის განტოლება ($M = kPQ$) მიიღება ნონასწორობის გამომხატველი განტოლების მარჯვენა ნაწილში ფულზე მოთხოვნის ფუნქციის და მარცხენა ნაწილში ფულის მიწოდების ფუნქციის ჩასმით [1, გვ. 137]. აღნიშნული განტოლების დასახასიათებლად აუცილებელია ფულის მიწოდებისა და ფულზე მოთხოვნის ფუნქციების განხილვა.

მიმოქცევაში არსებული ფულის ნომინალური რაოდენობა ეკზოგენური სიდიდეა. მის მოცულობას განსაზღვრავს ცენტრალური ბანკი (უნდა აღვნიშნოთ ის ფაქტიც, რომ ფულის რაოდენობრივი თეორიის წარმომდგენლები არ უარყოფენ ფულის მასასა და ფასების დონეს შორის ორმხრივი კავშირის არსებობას, რომლის თანახმადაც აღმავლობის პერიოდებში ფასების დონის ამაღლება ზემოქმედებას ახდენს ფულის მასის სიდიდეზე, ხოლო ფულის მასის ეს ცვლილება შემდეგ თავის მხრივ ზემოქმედებს ფასებზე) [1, გვ. 226-230].

ფულზე მოთხოვნის ფუნქცია ($M^d = kPQ$) კი გვიჩვენება კერძო სექტორის სუბიექტების მხრიდან ნომინალურ ფულად ნარჩენზე მოთხოვნას მათ ნომინალურ შემოსავალთან თანაფარდობაში. კერ-

ძოდ, იგი გამოსახავს იმ აზრს, რომ აღნიშნულ სუბიექტებს ნომინალური ფულადი ნარჩენის სახით სურთ ნომინალური შემოსავლის k ნაწილი.

ფულის რაოდენობრივი თეორიის თანახმად k მონეტიზაციის კოეფიციენტი და Q რეალური შემოსავალი გრძელვადიანი პერიოდისთვის წარმოადგენს მუდმივ სიდიდეს.

Q - რეალური შემოსავლის მუდმივობაზე შეხედულება უკავშირდება იდეას, რომლის თანახმადაც რეალური მთლიანი შიდა პროდუქტის მოცულობა იმყოფება იმ დონეზე, რომელიც შეესაბამება უმუშევრობის ბუნებრივ დონეს [1, გვ. 138]. მოცემულ შემთხვევაში, რეალური მშპ-ის მუდმივობის ქვეშ იგულისხმება არა მისი სიდიდის უცვლელობა, არამედ ის, რომ მისი ზრდა დამოკიდებულია მხოლოდ ტექნიკურ პროგრესზე და მოსახლეობის რაოდენობის გადიდებაზე და დამოკიდებული არ არის მონეტარულ პოლიტიკაზე.

ფულის რაოდენობრივი თეორიის კლასიკოსების თანახმად k -ს სიდიდე განისაზღვრება დაქირავებული მუშაკებისადმი ხელფასის ყოველწლიური გაცემის რაოდენობის (სიხშირის) მსგავსი ფაქტორებით. მათი ვარაუდი k -ს მუდმივობაზე გამომდინარეობდა დაშვებიდან, რომ სამეურნეო გარიგებათა სტრუქტურა უცვლელია შემოსავლების მიღებისა და დანახარჯების განხორციელების სკალის მუდმივობის გამო. ასე მაგალითად, ეკონომიკაში რომელშიც შეინიშნება საერთო გადასვლა ხელფასების ყოველთვიური გაცემიდან ყოველკვირეულ გაცემაზე, k - მონეტიზაციის კოეფიციენტი შემცირდება. k უცვლელი დარჩება, თუკი ხანგრძლივი პერიოდით შენარჩუნდება ხელფასების გაცემის არსებული სტრუქტურა.

ფიშერის განტოლება კემბრიჯის განტოლების იდენტურია. ფულის მიმოქცევის სიჩქარე წარმოადგენს მონეტიზაციის კოეფიციენტის შებრუნებულ სიდიდეს. შესაბამისად, k -ს მუდმივობის დასაბუთების ანალოგიურად შესაძლებელია V -ს მუდმივობის დასაბუთება.

დღეისთვის საყოველთაოდ აღიარებულია, რომ k -ს (ანალოგიურად V -ს) სიდიდეზე ზემოქმედებას ახდენს პროცენტის ნომინალური განაკვეთის სიდიდე, ინფლაციის მოსალოდნელი ტემპის სიდიდე, საბანკო სექტორის განვითარების დონე, გადახდის სტრუქტურა, კონიუნქტურისადმი ნდობის ფაქტორი და ასე შემდეგ. ფულის რაოდენობრივი თეორიის კლასიკოსების მხრიდან მონეტიზაციის კოეფიციენტზე, შესაბამისად, ფულის მიმოქცევის სიჩქარე-

ზე, აღნიშნული ფაქტორების ზემოქმედების უგულვებელყოფის პრაქტიკა შეიძლება აიხსნას ეკონომიკური პროცესების მოკლევადიან და გრძელვადიან ანალიზს შორის არსებული განსხვავებით. ფულზე მოთხოვნის და შესაბამისად, მონეტიზაციის კოეფიციენტის ცვალებადობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკური ციკლებისა და კრიზისების ანალიზისას, მაგრამ მისი უგულვებელყოფა შესაძლებელია გრძელვადიანი განვითარების ანალიზისას, როდესაც სწარმოებს დროის ხანგრძლივი პერიოდისთვის დამახასიათებელი ძირითადი ტენდენციების შეფასება.

ფულის რაოდენობრივი თეორიის წარმომადგენლები ეკონომიკაში მიმდინარე მოვლენებს განიხილავდნენ გრძელვადიანი პერიოდისთვის და ამითა გამოწვეული მათი მხრიდან k -ს (V -ს) ცვალებადობის უგულვებელყოფა. მათი შეხედულებით, ადამიანებს გააჩნიათ ფულის სახით ნომინალური შემოსავლის სრულიად განსაზღვრული ნაწილის შეანახვის სურვილი.

ფულის რაოდენობრივი თეორიის განტოლების (კემბრიჯის და ფიშერის) საფუძველზე შეგვიძლია განვჭვრიტოთ ფულის მიწოდების ცვლილებისას მოსალოდნელი შედეგები. რადგან k ითვლება მუდმივ სიდიდედ, ამიტომ მიმოქცევაში მყოფი ფულის მასის ნებისმიერი ცვლილება გამოწვევს ნომინალური მშპ-ს პროპორციულ ცვლილებას. რამდენადაც რეალური მშპ-ს მოცულობა განსაზღვრულია რესურსების რაოდენობითა და ტექნიკური პროგრესის მიღწეული დონით, ე.ი. განსაზღვრულია არაფულადი ფაქტორებით, ამიტომ, ნომინალური მშპ-ს ცვლილება მთლიანად განპირობებულია ფასების დონის ცვლილებით.

ამგვარად, ფულის რაოდენობრივი თეორიიდან გამომდინარეობს, რომ ფასების დონის ცვლილება მთლიანად განპირობებულია ფულის მიწოდების ცვლილებით. ე. ი. ინფლაციის ტემპი პროპორციულია ფულის მიწოდების მატების ტემპისა. ამიტომ ინფლაციის ტემპის განმსაზღვრელ ერთადერთ საკმარის პირობას წარმოადგენს მიმოქცევაში მყოფი ფულის მასის გადიდება.

ეკონომიკაზე ფულის ზემოქმედების ანალიზისას ხშირად საჭიროა ფულის რაოდენობა გამოვსახოთ საქონლებისა და მომსახურების იმ რაოდენობით, რომლებიც ამ ფულით შეიძლება შევიძინოთ. ფულის რაოდენობა, რომელიც შეესაბამება მისი მეშვეობით შესაძენ საქონლისა და მომსახურების რაოდენობას, გამოსახება $\frac{M}{P}$ - თი და მას ეწოდება

ფულადი საშუალებების რეალური მარაგები [5, გვ.: 83; 6, გვ.: 136-137].

ე. ი. ფულზე მოთხოვნა შეიძლება განვსაზღვროთ, როგორც რეალურ ფულად ნარჩენზე (მარაგებზე) მოთხოვნა, ანუ სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ ფულადი ნარჩენის სიდიდეზე, რომელიც გაანგარიშებულია მისი მსყიდველობითი უნარის გათვალისწინებით. ამგავრად, ფულზე მოთხოვნის ფუნქცია შეიძლება ჩაინეროს შემდეგნაირად:

$$\left[\frac{M}{P}\right]^d = kQ$$

რეალური ფულის მიწოდება, ანუ საქონლით გამოხარული რეალური ფულის მარაგის მიწოდება შეიძლება ჩავწეროთ შემდეგი სახით: $\left[\frac{M}{P}\right]^s = \frac{M}{P}$

ნონასწორობის პირობა გულისხმობს, რომ რეალურ ფულად ნარჩენზე მოთხოვნა უნდა გაუტოლდეს მის მიწოდებას. შესაბამისად, $\left[\frac{M}{P}\right]^s = \left[\frac{M}{P}\right]^d$, მათი მნიშვნელობების ჩასმით მივიღებთ, რომ: $\frac{M}{P} = kQ$

სამეცნიერო კვლევებში უპირატესობას ანიჭებენ რეალური ფულადი მარაგზე მოთხოვნა-მიწოდების ცვლილებების შედეგების შეფასებას, თუმცა საბოლოო ანგარიშით, იდენტურ შედეგს მივიღებთ ნომინალურ ფულის მოთხოვნა-მიწოდების ცვლილებაზე ყურადღების გამახვილებისას. მაგალითად, ნებისმიერ შემთხვევაში, ფულის მასის გადიდება გრძელვადიანი პერიოდისთვის, რომლის დროსაც k და Q შეიძლება ჩაითვალოს მუდმივ სიდიდეებად, მთლიანად აისახება ფასების დონეზე.

ფულზე მოთხოვნა მოკლევადიან პერიოდში

მოკლევადიან პერიოდში ფულის მიწოდების გადიდება შეიძლება გამოიწვიოს, როგორც ფასების დონის ამაღლება, აგრეთვე პროდუქციის წარმოების მოცულობის გადიდება, რასაც განაპირობებს ინფლაციის მოსალოდნელ და ფაქტიურ ტემპებს შორის განსხვავების წარმოქმნა. შესაბამისად, გრძელვადიანი პერიოდისგან განსხვავებით, მოკლევადიანი პერიოდისთვის ფულზე (როგორც ნომინალურ, აგრეთვე რეალურ ფულად მარაგზე) მოთხოვნა ცვალებადი სიდიდეა. ცხადია k -ც არ არის მუდმივი სიდიდე. იგი წარმოადგენს პროცენტის ნომინალური განაკვეთის ფუნქციას. ე. ი. $\left[\frac{M}{P}\right]^d = k_i Q$, სადაც i -არის პროცენტის ნომინალური განაკვეთი და k_i ჩანაწერი გულისხმობს, რომ k დამოკიდებულია i პროცენტის ნომინალურ განაკვეთზე. როცა პროცენტის ნომინალური განაკვეთი მაღალია, მაშინ k და შესაბამისად, რეალურ ფულზე მოთხოვნაც

დაბალია და პირიქით. ამის გათვალისწინება აუცილებელია მონეტარული პოლიტიკის მოკლევადიანი შედეგების, მათ შორის ფულის მიწოდების ცვლილებასა და ფასების დონის ცვლილებას შორის მოკლევადიანი დამოკიდებულების ანალიზისას.

აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ არაფულადი ფაქტორებით გამოწვეულმა ინფლაციამ მოკლევადიანი პერიოდისთვის შეიძლება გავლენა მოახდინოს ფულის მასის ნომინალურ სიდიდეზე, ხოლო ფულის მასის ამ ცვლილებამ შეიძლება, თავის მხრივ, გამოიწვიოს ფასების დონის შემდგომი ცვლილება. ფასების საერთო დონის ამაღლება გავლენას ახდენს საბანკო სისტემის მიერ ფულის შექმნის პროცესზე: საქმიანი აქტიურობის ზრდის პირობებში ფასების დონისა და ნომინალური შემოსავლის გადიდება განაპირობებს პროცენტის განაკვეთის ამაღლებას, რაც კომერციულ ბანკებს აიძულებს შეამცირონ სალაროს რეზერვები დეპოზიტებთან თანაფარდობაში. ე. ი. პროცენტის ნომინალური განაკვეთის გადიდების შედეგს წარმოადგენს საბანკო აქტივებში პროცენტის მომტანი სესხების წილის გადიდება და უპროცენტო სალაროს რეზერვების წილის შემცირება. მიმოქცევაში ფულის მასის მსგავსი გადიდება თავის მხრივ განაპირობებს ფასების დონის შემდგომ ამაღლებას. ამგვარად, არაფულადი ფაქტორებით განპირობებულ ინფლაციას, მოკლევადიან პერიოდში ფულის მასაზე ზემოქმედების გზით, შეუძლია გამოიწვიოს ფასების დონის შემდგომი ამაღლება. მაგრამ მსგავსი მიზეზით განპირობებულ ინფლაციას გრძელვადიანი პერიოდისთვის ფაქტიურად არ გააჩნია თვითშემანარჩუნებელი მექანიზმი. მისი პერმანენტული არსებობისთვის აუცილებელია ფულის მასის პროპორციული გადიდება. ამიტომ რაც არ უნდა იყოს ინფლაციის გამომწვევი მიზეზი, გრძელვადიან პერიოდში ის ვერ გაგრძელდება ფულის მასის მიწოდების შესაბამისი გადიდების გარეშე.

გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ფასების დონე განისაზღვრება არა მარტო ფულის მიწოდების მიმდინარე დონით, არამედ აგრეთვე ინფლაციის მომავალში მოსალოდნელი ტემპითაც. ეს უკანასკნელი თავის მხრივ დამოკიდებულია ინფლაციის წარსულში და მიმდინარე პერიოდში არსებულ ტემპებზე, საქონლის ბაზარზე მომავალში მოსალოდნელ ცვლილებებზე და განსაკუთრებით მომავალში მოსალოდნელ ფულის მიწოდების დონეზე.

ფასების დონესა და ინფლაციის მომავალში მოსალოდნელი ტემპს (რომელსაც მნიშვნელოვანწილად განაპირობებს ფულის მიწოდების მომავალში

მოსალოდნელი დონე) შორის დამოკიდებულების აღსაწერად, რეალურ ფულად მარაგზე მოთხოვნის $\left[\frac{M}{P}\right]^d = k_r Q$ განტოლებაში, i პროცენტის ნომინალური განაკვეთის ნაცვლად ჩავსვით მისი მნიშვნელობა: $i = r + \pi^e$, სადაც r არის პროცენტის რეალური განაკვეთი, ხოლო π^e ინფლაციის მოსალოდნელი ტემპი.

$$\text{ე. ი. } \left[\frac{M}{P}\right]^d = k_{(r+\pi^e)} Q$$

აღნიშნული განტოლებიდან გამომდინარეობს, რომ ფულის მიწოდების მომავალში მოსალოდნელი გადიდების შესახებ მოლოდინის არსებობა მოსახლეობაში წარმოშობს ინფლაციის ტემპის ზრდის მოლოდინს, რაც თავის მხრივ განაპირობებს პროცენტის ნომინალური განაკვეთის ზრდას. ნომინალური საპროცენტო განაკვეთის ზრდა კი გამოიწვევს რეალურ ფულად მარაგებზე მოთხოვნის შემცირებას, რაც ასახვას ჰპოვებს ფულის მიმოქცევის სიჩქარის ამაღლებასა და მონეტიზაციის კოეფიციენტის შესაბამის შემცირებაში. ვინაიდან ფულის M ნომინალური მასა არ შეცვლილა, ამიტომ რეალურ ფულად მარაგებზე მოთხოვნის შემცირება, საბოლოო ანგარიშით, გამოიწვევს ფასების დონის ზრდას.

ფულზე მოთხოვნის ფუნქცია დოლარიზებულ ეკონომიკაში

დოლარიზებულ ეკონომიკაში, ინფლაციის დონეზე, ინფლაციის მომავალში მოსალოდნელი ტემპის ანალოგიურ ზემოქმედებას ახდენს ეროვნული ვალუტის ნომინალური გაცვლითი კურსის მომავალში მოსალოდნელი ცვლილების ტემპიც. შესაბამისად, ფულზე მოთხოვნის ფუნქციაში რეალური შემოსავლისა და პროცენტის ნომინალური განაკვეთის დამატებით, დამოუკიდებელი ცვლადის სახით, წარმოდგენილი უნდა იყოს მოსალოდნელი და მიმდინარე ნომინალური გაცვლითი კურსების ცვლილების ტემპების სხვაობის მაჩვენებელი:

$$\left(\frac{M}{P}\right)^d = f(Y, i, e^{**}) \quad [7, \text{გვ.: 81-82}].$$

სადაც $e^{**} = e^{**} - e^*$ - არის ეროვნული ვალუტის მომავალში მოსალოდნელ ნომინალური გაცვლითი კურსის ცვლილების ტემპსა (ავღნიშნოთ e^{**} -ით) და ეროვნული ვალუტის მიმდინარე ნომინალური გაცვლითი კურსის ცვლილების ტემპს (ავღნიშნოთ e^* -ით) შორის სხვაობის მაჩვენებელი. აღნიშნული მაჩვენებლის ზრდა განაპირობებს უცხოურ ვალუტაში დაზოგილი შემოსავლის ზრდას (მა-

გალითად, ეროვნული ვალუტის მიმდინარე ნომინალური გაცვლითი კურსის შემცირებასთან შედარებით, მისი მომავალში მოსალოდნელი ნომინალური გაცვლითი კურსის უფრო მკვეთრი შემცირებისას, იგი გვიჩვენებს უცხოურ ვალუტაში დაზოგილი შემოსავლის ზრდის ტემპს), რაც თავის მხრივ განაპირობებს ფულზე (ეროვნულ ვალუტაზე) მოთხოვნის შემცირებას. ზემოაღნიშნულ ფორმულაში e^{**} -ს ქვემოთ მითითებულია მინუს (-) ნიშანი, რაც იმას ნიშნავს, რომ e^{**} -ს ზრდა (შემცირება) გამოიწვევს რეალურ ფულზე მოთხოვნის შემცირებას (ზრდას), რაც ნომინალური ფულის მასის უცვლელობის პირობებში აუცილებლად გამოიწვევს ფასების დონის ამაღლებას.

ამგვარად, დოლარიზებულ ეკონომიკაში ლარზე მოთხოვნა აქტივების სახით დამოკიდებულია ნომინალური შემოსავლის მთლიან მოცულობაზე, ნომინალური პროცენტის განაკვეთზე, აგრეთვე ეროვნულ ვალუტასა და სტაბილურ უცხოურ ვალუტას (კერძოდ, დოლარს) შორის მჯობინების (უპირატესობის მინიჭების) ხასიათზე [7, გვ.: 80].

არადოლარიზებულ ეკონომიკაში, ფულზე მოთხოვნის ფუნქციაში, ეროვნული ვალუტის ნომინალური გაცვლითი კურსის ცვლილების ტემპის დამოუკიდებელი ცვლადის სახით გათვალისწინების აუცილებლობა არ არსებობს. ეს გამომწვეულია იმით, რომ ასეთ ეკონომიკაში, უცხოური ვალუტის, კერძოდ დოლარის, როგორც ადგილობრივი ვალუტის საპირწონე აქტივის როლი მკვეთრად შემცირებული. არადოლარიზებულ ეკონომიკაში ფულზე მოთხოვნის ფუნქციაში, როგორც წესი, ძირითად როლს ასრულებს ფინანსური აქტივის, მაგალითად, ობლიგაციის საპროცენტო განაკვეთი.

დასკვნა

მონეტარული პოლიტიკის მეშვეობით ინფლაციის ტემპის რეგულირებისას განსაკუთრებულ ყურადღებას მოითხოვს ფულზე მოთხოვნის დეტერმინანტების ზუსტი განსაზღვრა. ფულზე მოთხოვნის ყალიბდება მრავალი ფაქტორის ზემოქმედებით. ფულზე მოთხოვნასა და აღნიშნულ ფაქტორებს შორის არსებობს არაცალსახა და არც თუ მარტივად შესაფასებელი მიზეზ-შედეგობრივი დამოკიდებულება.

საქართველოს დოლარიზებულ ეკონომიკაში ინფლაციის გადაცემის მექანიზმში არსებით როლს ასრულებს დოლართან თანაფარდობაში ლარის ნომინალური გაცვლითი კურსის არასტაბილური ქცევა.

განსაკუთრებით პრობლემურია ნეგატიური მოლოდინების ფორმირება, რაც განაპირობებს ლარის მიმდინარე ნომინალური გაცვლითი კურსის შემცირებასთან შედარებით, მისი მომავალში მოსალოდნელი ნომინალური გაცვლითი კურსის უფრო მკვეთრ შემცირებას, რასაც პერმანენტული ხასიათი გააჩნია. გაცვლით კურსთან დაკავშირებით არახელსაყრელი მოლოდინების ფორმირება კი გამომწვეულია: მაკროეკონომიკური და ინსტიტუციური პოლიტიკის შეუსაბამობით ქვეყნის მდგრადი და უსაფრთხო განვითარების მოთხოვნებთან (რასაც ადასტურებს უმძიმესი სოციალურ-ეკონომიკური ვითარების შერბილების მიღწევა არა გონივრული მაკროეკონომიკური და ინსტიტუციური პოლიტიკის გატარების, არამედ სამუშაო ძალის უცხოეთში იმიგრაციის ნახალისების გზით), საგარეო-ეკონომიკური ფაქტორების არახელსაყრელი ცვლილებით და ასე შემდეგ. ნომინალური გაცვლითი კურსების (მიმდინარესა და მოსალოდნელის) მსგავსი ურთიერთკავშირი განაპირობებს მუდმივ ზენოლას მიმდინარე ნომინალურ გაცვლით კურსზე და რეალურ ფულზე მოთხოვნის სიდიდეზე, რაც გარდაუვალს ხდის ეროვნული ვალუტის ხშირ გაუფასურებას როგორც საგარეო, აგრეთვე საშინაო ბაზარზე. შესაბამისად, ინფლაციის ტემპის რეგულირებისთვის საჭირო ეფექტიანი ღონისძიებების შემუშავებისას, აუცილებელია სავალუტო ბაზარზე განვითარებული ნეგატიური პროცესებისა და მათი გამომწვევი მიზეზების, განსაკუთრებით კი, ინფლაციასა

და ეროვნული ვალუტის მიმდინარე და მომავალში მოსალოდნელი გაცვლითი კურსების ცვლილების ტემპებს შორის თანაფარდობის ცვლილების გათვალისწინება.

ბამოყენებული ლიტერატურა:

1. Харрис Л., Денежная теория. М.. Пер. с Англ., М., 1990.
2. Эртли-Каякоб П., Экономическая кибернетика на практике. Сокр. пер. с Нем., М., 1983.
3. ბურდული ვ., ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების რეგულირების მექანიზმი და მისი პრაქტიკული რეალიზაციის გზები (საქართველოს მაგალითზე). სადისერტაციო ნაშრომი. თბ., 1998.
4. მონეტარული პოლიტიკის საოპერაციო დოკუმენტი. საქართველოს ეროვნული ბანკი. განახლებულია 2019 წლის 12 დეკემბერს.
https://www.nbg.gov.ge/uploads/mpc_manual/mp_manual_final.pdf
5. Mankiw N. Gregory, Macroeconomics, fifth edition, 2001.
6. ბლანშარი ო. მაკროეკონომიკა. თბ.: 2010წ.
7. კვარაცხელია დ., ლარიზაცია: პრობლემები და პერსპექტივები. საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი. სამეცნიერო რეფერირებადი ჟურნალი: "ბიზნეს-ინჟინერინგი". 2016წ, #4. გვ.: 80-90.
<http://business-engineering.bpengi.com/home/2016/number-04>.